

Zbiór Orzeczeń

Sprawa C-356/21

J.K.
przeciwko
TP S.A.

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Polska)]

Wyrok Trybunału (druga izba) z dnia 12 stycznia 2023 r.

Odesłanie prejudycjalne – Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – Dyrektywa 2000/78/WE – Artykuł 3 ust. 1 lit. a) i c) – Warunki dostępu do prowadzenia działalności na własny rachunek – Warunki zatrudnienia i pracy – Zakaz dyskryminacji ze względu na orientację seksualną – Samozatrudniony pracujący na podstawie umowy o dzieło – Zerwanie i nieprzedłużenie umowy – Swoboda wyboru strony umowy

1. *Polityka społeczna – Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – Dyrektywa 2000/78 – Zakres stosowania – Warunki dostępu do zatrudnienia, do prowadzenia działalności na własny rachunek i wykonywania pracy – Pojęcie – Wykładnia autonomiczna i jednolita – Wykładnia szeroka [art. 19 ust. 1, art. 45, art. 153 ust. 2 TFUE; dyrektywa Rady 2000/78, motywy 9, 11, art. 1, art. 3 ust. 1 lit. a)]*

(zob. pkt 34–43)

2. *Polityka społeczna – Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – Dyrektywa 2000/78 – Zakres stosowania – Warunki dostępu do zatrudnienia, do prowadzenia działalności na własny rachunek i wykonywania pracy – Pojęcie – Kontrahent prowadzący działalność gospodarczą na własny rachunek – Rzeczywista i efektywna działalność zawodowa, wykonywana osobiście w sposób regularny na rzecz tego samego zamawiającego, pozwalająca na dostęp do środków utrzymania – Odmowa zawarcia umowy o dzieło z tym kontrahentem z powodów związanych z orientacją seksualną – Włączenie [dyrektywa Rady 2000/78, art. 3 ust. 1 lit. a)]*

(zob. pkt 44–47, 49–51)

3. *Polityka społeczna – Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – Dyrektywa 2000/78 – Zakres stosowania – Warunki zatrudnienia i pracy – Pojęcie – Niezamierzone zaprzestanie działalności przez osobę pracującą na własny rachunek –*

*Zerwanie i nieprzedłużenie umowy o dzieło z powodów związanych z jej orientacją seksualną – Włączenie
[dyrektywa Rady 2000/78, art. 3 ust. 1 lit. c)]*

(zob. pkt 61–63, 65, 66)

4. *Polityka społeczna – Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy – Dyrektywa 2000/78 – Zakaz dyskryminacji ze względu na orientację seksualną – Przepisy ustanowione w prawie krajowym konieczne do ochrony praw i wolności innych osób – Swobodny wybór strony umowy – Kontrahent prowadzący działalność gospodarczą na własny rachunek – Odmowa zawarcia lub przedłużenia umowy o dzieło z tym kontrahentem z powodów związanych z orientacją seksualną – Przepisy krajowe wykluczające tę odmowę z ustanowionej w dyrektywie ochrony przed dyskryminacją – Niedopuszczalność
[dyrektywa Rady 2000/78, art. 2 ust. 5, art. 3 ust. 1 lit. a), c)]*

(zob. pkt 72, 73, 75–79; sentencja)

Streszczenie

W latach 2010–2017 J.K. osobiście przygotowywał – na podstawie krótkoterminowych, następujących bezpośrednio po sobie umów o dzieło, zawieranych w ramach prowadzonej przez siebie jednoosobowej działalności gospodarczej – audycje montażowe, audycje do zwiastunów czy felietonów dla Redakcji Oprawy i Promocji Programu 1 TP – spółki, która prowadzi ogólnopolską publiczną stację telewizyjną.

W dniu 20 listopada 2017 r. J.K. i TP zawarli nową umowę o dzieło na okres jednego miesiąca, przewidującą dwa tygodniowe dyżury J.K. w grudniu. Jednak w następstwie opublikowania w serwisie YouTube w dniu 4 grudnia 2017 r. przez J.K. i jego partnera klipu promującego tolerancję wobec par jedнопłciowych TP poinformowała J.K. o odwołaniu obu tych tygodniowych dyżurów.

W konsekwencji J.K. nie odbył żadnego dyżuru w grudniu 2017 r. i TP nie zawarła z nim nowej umowy o dzieło.

W związku z tym J.K. wytoczył powództwo przed sądem odsyłającym, Sądem Rejonowym dla m. st. Warszawy w Warszawie (Polska) między innymi o zadośćuczynienie za krzywdę wynikającą z odmowy, motywowanej zdaniem J.K. jego orientacją seksualną, przedłużenia z nim przez TP umowy o dzieło, co położyło kres istniejącym między nimi stosunkom zawodowym.

W ramach tego sporu omawiany sąd powziął wątpliwości w odniesieniu do zgodności przepisu prawa polskiego¹ z prawem Unii, ponieważ wyklucza on z przyznanej przez dyrektywę 2000/78² ochrony przed dyskryminacją swobodę wyboru strony umowy, o ile tylko nie jest oparty na płci, rasie, pochodzeniu etnicznym lub narodowości.

¹ Chodzi tu o art. 5 pkt 3 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. nr 254, poz. 1700). Przepis ten w brzmieniu w tekście jednolitym ustawy (Dz. U. z 2016 r., poz. 1219) stanowi, że ustawy nie stosuje się do swobody wyboru strony umowy, o ile tylko nie jest oparty na płci, rasie, pochodzeniu etnicznym lub narodowości.

² Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16).

W tym względzie Trybunał orzekł, że art. 3 ust. 1 lit. a) i c) dyrektywy 2000/78 stoi na przeszkodzie takiemu przepisowi krajowemu, który skutkuje wyłączeniem, na podstawie swobodnego wyboru strony umowy, z zakresu ochrony przed dyskryminacją odmowy, ze względu na orientację seksualną danej osoby, zawarcia lub przedłużenia z nią umowy mającej na celu wykonanie przez tę osobę określonych świadczeń w ramach prowadzonej przez nią działalności na własny rachunek.

Ocena Trybunału

W pierwszej kolejności Trybunał przypomniał, że zawarte w art. 3 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2000/78³ pojęcia „zatrudnienia”, „[działalności] na własny rachunek” i „[pracy]” należy rozumieć szeroko. Dyrektywa 2000/78 ma w ten sposób na celu objęcie szerokiego wachlarza działalności zawodowej, w tym działalności prowadzonej przez osoby samozatrudnione w celu zapewnienia sobie utrzymania. Należy jednak odróżnić działalność objętą zakresem stosowania tej dyrektywy od działalności polegającej na zwykłym dostarczaniu towarów lub usług jednemu lub kilku odbiorcom, która nie jest objęta tym zakresem stosowania.

Dlatego, aby działalność zawodowa wchodziła w zakres stosowania dyrektywy 2000/78, działalność ta musi mieć rzeczywisty charakter i być wykonywana w ramach stosunku prawnego charakteryzującego się pewną stabilnością, czego ocena należy do sądu odsyłającego względem działalności wykonywanej przez J.K.

Tymczasem, ponieważ działalność wykonywana przez J.K. stanowi rzeczywistą i efektywną działalność zawodową, wykonywaną osobiście w sposób regularny na rzecz tego samego zamawiającego, pozwalającą J.K. na dostęp, w całości lub w części, do środków utrzymania, kwestia, czy warunki dostępu do takiej działalności są objęte art. 3 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2000/78, nie zależy od kwalifikacji tej działalności jako „najemnej” lub „na własny rachunek”.

Trybunał orzekł, że aby dana osoba mogła skutecznie wykonywać swoją działalność zawodową, zawarcie umowy o dzieło stanowi okoliczność, której istnienie może być niezbędną. W związku z tym pojęcie „warunków dostępu” do działalności na własny rachunek⁴ może obejmować zawarcie takiej umowy, a odmowa zawarcia tej umowy ze względów związanych z orientacją seksualną kontrahenta jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2000/78.

W drugiej kolejności, odnośnie do wykładni art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2000/78⁵ Trybunał zauważył, że zawarte w nim pojęcie „warunków zatrudnienia i pracy” obejmuje, biorąc pod uwagę cel tej dyrektywy, w szerokim znaczeniu warunki mające zastosowanie do każdej formy pracy najemnej i działalności na własny rachunek, niezależnie od formy prawnej, w jakiej są one wykonywane.

³ Zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2000/78: „[w] granicach kompetencji [Unii], [...] dyrektywę stosuje się do wszystkich osób, zarówno sektora publicznego, jak i prywatnego, włącznie z instytucjami publicznymi, w odniesieniu do warunków dostępu do zatrudnienia lub pracy na własny rachunek [warunków dostępu do zatrudnienia, do działalności na własny rachunek lub do wykonywania pracy], w tym również kryteriów selekcji i warunków rekrutacji, niezależnie od dziedziny działalności i na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej, również w odniesieniu do awansu zawodowego”.

⁴ W rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2000/78.

⁵ Na podstawie art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2000/78 dyrektywa ta znajduje zastosowanie w odniesieniu do warunków zatrudnienia i pracy, łącznie z warunkami zwalniania i wynagradzania.

W związku z tym okoliczność, że J.K. nie mógł odbyć żadnego z dyżurów przewidzianych w umowie o dzieło wydaje się stanowić niezamierzone zaprzestanie działalności przez osobę pracującą na własny rachunek, które można zrównać ze zwolnieniem pracownika, czego zbadanie należy do sądu odsyłającego. W tych okolicznościach decyzja TP o nieprzedłużeniu z J.K. umowy o dzieło z uwagi, zdaniem J.K., na jego orientację seksualną, kładąca tym samym kres istniejącym między nimi stosunkom zawodowym, jest objęta zakresem stosowania art. 3 ust. 1 lit. c) dyrektywy 2000/78.

W trzeciej i ostatniej kolejności Trybunał podkreślił, że przyznanie, że swoboda zawierania umów pozwala na odmowę zawarcia umowy z daną osobą ze względu na orientację seksualną tej osoby, oznaczałoby pozbawienie skuteczności (effet utile) art. 3 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2000/78 w zakresie, w jakim przepis ten zakazuje właśnie wszelkiej dyskryminacji ze względu na taki powód w odniesieniu do dostępu do działalności na własny rachunek.

Tym samym, ponieważ wolność prowadzenia działalności gospodarczej nie jest uprawnieniem bezwzględnym, rozpatrywany przepis prawa polskiego, który nie wymienia orientacji seksualnej wśród wyjątków od zasady swobodnego wyboru strony umowy, nie może uzasadniać, w tym wypadku, wykluczenia z przyznanej przez dyrektywę 2000/78 ochrony przed dyskryminacją, jeżeli wykluczenie to nie jest konieczne, zgodnie z art. 2 ust. 5 tej dyrektywy, do ochrony praw i wolności innych osób w społeczeństwie demokratycznym.